

PAPER DETAILS

TITLE: Üniversitelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezleri Üzerine Bir İçerik Analizi

AUTHORS: Hatice ÖZDEMİR,Ramazan KAYABASI

PAGES: 44-69

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2291756>

**Üniversitelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma
Merkezleri Üzerine Bir İçerik Analizi**

***A Content Analysis on Occupational Health and Safety Application and
Research Centers Of Universities***

Öğr. Gör. Hatice ÖZDEMİR

*Kayseri Üniversitesi
Mustafa Çıkrıkçioğlu MYO
Mülkiyeti Koruma ve Güvenlik Bölümü
Kayseri University
Mustafa Çıkrıkçioğlu Vocational School
Department of Reservation of Ownership and Security
haticeozdemir@kayseri.edu.tr*

Öğr. Gör. Ramazan KAYABAŞI

*Kayseri Üniversitesi
Tomarza Mustafa Akıncioğlu MYO
İnşaat Bölümü
Kayseri University
Tomarza Mustafa Akıncioğlu Vocational School
Department of Construction
rkayabasi@kayseri.edu.tr*

Mayıs 2022, Cilt 1, Özel Sayı, Sayfa: 44-69
May 2022, Volume 1, Special Issue, Page: 44-69

P-ISSN: 2146-0000
E-ISSN: 2146-7854

©2010-2022

www.dergipark.org.tr/cider

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Kenan YAVUZ

(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR

Dr. Berna YAZAR ASLAN

Esra TAŞÇI

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES

ECONLI T - USA

CABELL'S DIRECTORIES - USA

ASOS İNDEKS - TR

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL

KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN

YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION

6 AYLIK - TWICE A YEAR

DİLİ / LANGUAGE

TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - TURKISH and ENGLISH

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN – Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Özlem ÇAKIR – Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN- Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Nergis DAMA – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Elif ÇELİK – ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ Bangor University - UK

Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ University of Sheffield – UK

Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR University of Maine – USA

Prof. Dr. Tayo FASOYIN Cornell University - USA

Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA Université Bishop's University – CA

Prof. Dr. Douglas L. KRUSE Rutgers, The State University of New Jersey - USA

Prof. Dr. Özay MEHMET University of Carleton - CA

Prof. Dr. Theo NICHOLS University of Cardiff - UK

Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM Syracuse University - USA

Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH University of Sheffield - UK

Doç. Dr. Alper KARA University of Hull - UK

Dr. Sürhan ÇAM University of Cardiff - UK

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Prof. Dr. Cihangir AKIN Yalova Üniversitesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim AYDINLI Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ Kırklareli Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BARCA Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ İstanbul Gelişim Üniversitesi

Prof. Dr. Eyüp BEDİR YÖK

Prof. Dr. Erdal ÇELİK YÖK

Prof. Dr. Toker DERELİ Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. E. Murat ENGİN Galatasaray Üniversitesi

Prof. Dr. Bülent ERDEM Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ Gençlik ve Spor Bakanlığı

Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL Bahçeşehir Üniversitesi

Prof. Dr. Nükhet HOTAR Dokuz Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Aşkın KESER Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Tamer KOÇEL İstanbul Kültür Üniversitesi

Prof. Dr. Metin KUTAL Gedik Üniversitesi

Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet MAKAL Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU Çankaya Üniversitesi

Prof. Dr. Sedat MURAT Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU Fenerbahçe Üniversitesi

Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU Atılım Üniversitesi

Prof. Dr. İnsan TUNALI Boğaziçi Üniversitesi

Prof. Dr. Fatih UŞAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Erinç YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Kemalettin AYDIN Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel UYANIK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Erdinç YAZICI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ Pamukkale Üniversitesi
Dr. Gökçe OK İçişleri Bakanlığı

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Üniversitelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezleri Üzerine Bir İçerik Analizi

A Content Analysis on Occupational Health and Safety Application and Research Centers Of Universities

Hatice Özdemir¹

Ramazan Kayabaşı²

Öz

Üniversitelerdeki araştırma ve uygulama merkezleri, farklı disiplinlerle çalışmanın bir anlamda kaçınılmaz olduğu bilim dalları için buluşma noktasıdır. İş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet yürüten 30 merkez genel tanımlayıcı özelliklerinin yanı sıra yönetmeliklerinde yer alan "faaliyet alanları" maddesi içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İlk merkez 2009 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kurulmuştur. Merkezlerin %83,3'ü 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun yayınlanmasının ardından kurulmuştur. Merkezi olan üniversitelerin sadece %16,7'sinde iş sağlığı ve güvenliği alanında doktora programı mevcutken %26,7'sinde idari yapılanmalarında iş sağlığı ve güvenliği koordinatörlüğü bulunmaktadır. İçerik analizinde yapılan kodlamalar için Maxqda 2022 nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Çalışma sonucunda en yüksek kodlamaya sahip ana kod "Araştırma Faaliyetleri" (f=172), alt kod "diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği" (f=81)'dir. Bir "işyeri" olan kabul edilen üniversitelerin, iş sağlığı ve güvenliği merkezleri ile yürütebileceği iş sağlığı ve güvenliği hizmetleri her açıdan tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: İş Sağlığı ve Güvenliği, Üniversitelerde İSG Organizasyonu, Uygulama ve Araştırma Merkezi, Yükseköğretim Kurumları

Abstract

Research and application centers in universities are meeting points for disciplines where working with different disciplines is inevitable. In addition to the general descriptive features of 30 centers operating in the field of occupational health and safety, the "activity areas" item in their regulations were analyzed by content analysis method. The first center was established in 2009 by Dokuz Eylül University. 83.3% of the centers were established after the publication of the Occupational Health and Safety Law No. 6331. While only 16.7% of universities with a center have a doctoral program in the field of occupational health and safety, 26.7% have occupational health and safety coordinators in their administrative structures. Maxqda 2022 qualitative data analysis program was

¹ Öğr. Gör. Kayseri Üniversitesi, Mustafa Çıkrıkçıoğlu MYO, Mülkiyeti Koruma ve Güvenlik Bölümü, haticeozdemir@kayseri.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4449-2433

² Öğr. Gör. Kayseri Üniversitesi, Tomarza Mustafa Akıncıoğlu MYO, İnşaat Bölümü, rkayabasi@kayseri.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6195-7445

Atıf: Özdemir, H. ve Kayabaşı, R. (2022). Üniversitelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezleri Üzerine Bir İçerik Analizi. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Cilt 1, Özel Sayı, 44-69.

Başvuru Tarihi: 05.03.2022
Yayına Kabul Tarihi: 31.05.2022

used for the coding made in the content analysis. As a result of the study, the main code with the highest coding is “Research Activities” (f=172), the lower code is “cooperation with other people, institutions and organizations” (f=81). Occupational health and safety services that universities, which are accepted as a "workplace", can provide with their occupational health and safety centers are discussed in every aspect.

Keywords: Occupational Health and Safety, OHS Organization in Universities, Application and Research Center, Higher Education Institutions

GİRİŞ

İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG), çalışanların işyerlerinde karşılaşılabilecekleri tüm risklerin yönetilebilmesini sağlamak üzere çok geniş bir alanda yürütülmesi gereken tüm çalışmaları içerir. “Çalışan” 30.06.2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu içerisinde “kendi özel kanunlarındaki statülerine bakılmaksızın kamu veya özel işyerlerinde istihdam edilen gerçek kişi” olarak tanımlanmış olup birkaç istisna hariç kendisi hangi alanda ne iş yaparsa yapsın kanunun kapsamında olan kişidir. Çalışma alanı ve çalışan kapsamı bu kadar geniş olduğunda yapılacak çalışmalara yol gösterici ve itici bir güç oluşturması beklenen, üniversiteler ve onlara bağlı kurulmuş olan uygulama ve araştırma merkezleridir.

İş kazası ve meslek hastalıkları, konu ilk tartışılmaya başlandığında ilk akla gelen kavramlar olup iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin çalışma koşullarını yansıttığı gibi çalışan nüfusun sağlık durumunu da göstermektedir (Bilir, 2016). Ülkemizde 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu kapsamında iş kazası ve meslek hastalıkları Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yıllık bazda derlenerek yayınlanmaktadır. 2012-2020 yılları arasında yayınlanan veriler kullanılarak yıllara göre iş kazası geçiren sigortalı sayısı, iş kazası sonucu ölüm, sürekli iş göremezlik, meslek hastalığı, meslek hastalığı sonucu ölümü içeren veriler Tablo 1’de verilmiştir.

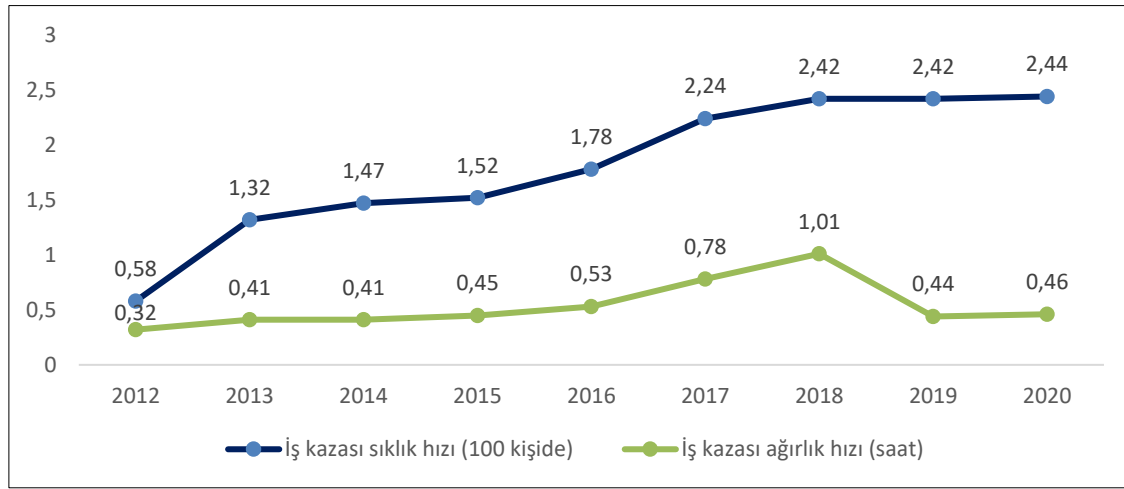
Tablo 1: İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları (2012-2020)

Göstergeler	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İş kazası geçiren sigortalı sayısı	74.871	191.389	221.366	241.547	286.068	359.653	430.985	422.463	384.262
İş kazası sonucu ölüm	744	1.360	1.626	1.252	1.405	1.633	1.541	1.147	1.231
Sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalı sayısı	2.036	1.660	1.421	3.433	4.447	3.987	3.773	4.318	3.347
Meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısı	395	351	494	510	597	691	1.044	1.088	908
Meslek hastalığı sonucu ölüm	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Kaynak: SGK (2022), İş Kazası ve Meslek Hastalığı İstatistik Yıllığı

Tablo 1’de yer alan verileri incelediğimizde 2020 yılında iş kazası geçiren sigortalı sayısı azalmasına rağmen iş kazası sonucu ölüm artmıştır. İş kazası sıklık ve iş kazası ağırlık hızı yıllık kıyaslamaların daha sağlıklı yapılabilmesi için iş kazası sıklık ve iş kazası ağırlık hızlarına bakılmalıdır (Şekil 1). İş kazası sıklık hızı, yıl içerisinde gerçekleşen iş kazaları sayısına paralel bir şekilde artarken, iş kazası ağırlık hızı değerleri 2019 ve 2020 yıllarında (0,44 ve 0,46) önceki yıllara kıyasla gerileme göstermiştir. Bu durum kaza sayılarının artmasına karşılık kazaların sonuçlarının (ölüm, geçici iş göremezlik süreleri, meslekte kazanma gücü kayıplarının) azaldığını göstermektedir.

Şekil 1: Yıllara Göre İş Kazaları Sıklık ve Ağırlık Oranları (2012-2020)



Kaynak: SGK (2012-2020) Yılı İş Kazası ve Meslek Hastalığı İstatistik Tabloları

Bu çalışma ile amaçlanan, üniversitelerde İSG alanında kurulmuş 30 uygulama ve araştırma merkezinin genel tanımlayıcı özelliklerini ortaya çıkarmak ve aynı zamanda kuruluş yönetmeliklerini dikkate alarak kendilerini nerede konumlandıklarını görebilmektir. Alt amaç olarak merkeze sahip olan üniversitelerin İSG alanında akademik ve idari yönlerden başka hangi faaliyetleri gerçekleştirdiklerinin tespit edilmesidir. Ülkemizde İSG merkezleri üzerine literatürde bu bağlamda yürütülen bir çalışmanın bulunmaması merkezlerin mevcut yapılanmalarını, amaç ve hedeflerini ortaya konmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca üniversitelerde yeni kurulacak İSG merkezleri için ise referans olacak ve farklı bir bakış olanağı sunacaktır.

1. Uygulama ve Araştırma Merkezleri

Üniversiteleri diğer eğitim kurumlarından ayıran en önemli özellik araştırma vurgusudur. Araştırma, üniversitenin üç temel işlevinden (eğitim, araştırma, hizmet) birisidir (Erkut, 2019). Yükseköğretim sistemleri, Dünya Deklarasyonu'nun (Paris, Ekim 1998) giriş bölümünde “yükseköğrenimin, sosyo-kültürel ve ekonomik kalkınma için hayati önemi ve geleceği inşa etmek için artan bir farkındalık” olduğunu belirtmektedir. Değişimin kapsamı ve hızı nedeniyle, toplum, giderek artan bir biçimde bilgiye dayalı hale gelmiş, böylece yükseköğrenim ve araştırma; bireylerin, toplulukların ve milletlerin kültürel, sosyo-ekonomik ve çevresel olarak sürdürülebilir kalkınmanın temel bileşenleri olarak hareket etmektedir (Bernheim ve Chaui, 2003).

Araştırma yönetimindeki değişimler, disiplinler arası (inter-disciplinary) çalışmaları öne çıkarırken; bilim, teknoloji, mühendislik ve tıp ile sosyal ve beşerî bilimler arasındaki temel farklılıkları da yeni bir çerçevede birleştirmeye başlamıştır. Çünkü günümüzün meseleleri ve insanlığa yönelik büyük tehditler, tek bir disiplinin sınırları içerisine sığdıramayacak durumdadır. Karmaşık ve küresel sorunlar, disiplinler arası iş birliğine dayalı çözümler ile birbirine kenetlenmiş inovasyon sistemlerini gerektirmektedir (Barbak, Burmaoğlu ve Esen, 2016).

İSG hem tıbbi hem de teknik alanları kapsayan bir adlandırma (Bilir ve Yıldız, 2014) olup Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization) ILO tarafından genel olarak, işçilerin sağlık ve refahını olumsuz yönde etkileyecek ayrıca çevredeki topluluklar ve genel çevre üzerindeki olası etkisini de gözeterek işyerinde ya da işyeri çevresinde ortaya çıkan tehlikeleri belirleme, tanımlama, değerlendirme ve kontrol etme bilimi (Alli, 2008) olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda İSG disiplinler arası çalışmaların yürütüleceği bir alan olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır. Her ne kadar bu alandaki literatür tarandığı zaman İSG multidisipliner bir bilim dalı olarak kabul görmüş olsa da disiplinler arası yaklaşım, problemlerin çok farklı ve çok yönlü çözümlerine ulaşılmasını sağlayacaktır.

Çalışmanın bu aşamasında multidisipliner ve disiplinler arası yaklaşım kavramlarının tanımlarını vermenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Ulusoy (2007), “Disiplinler arası Araştırma ve Eğitim” isimli çalışmasında şu şekilde bir hikâyeden yola çıkmıştır. *“Karayollarında sık rastladığımız kazalardan birisi daha olmuş; alkollü olduğu ileri sürülen bir sürücü yol kenarındaki bariyerleri aşarak uçurumdan uçmuştur. Değişik disiplinlerde işinin uzmanı kişiler bu kazayı incelediklerinde şöyle yorumlarda bulunabilirlerdi herhalde. Psikolog, sürücünün sorumluluk duygusunun gelişmediğini öne sürebilirdi; sosyolog, toplumda giderek yaygınlaşan aşırı alkol kullanımının bir örneği olarak yorumlayabilirdi; karayolu mühendisi belki bariyerlerin malzeme seçimindeki hatadan bahsedecekti ve makine mühendisi de fren sistemindeki dengesizliğin analizini yapacaktı.”* Burada gereken ise farklı disiplinlerden kişilerin bir ekip olarak sorunun bütünselliğini koruyarak farklı yönlerinden irdelemesidir.

Multidisiplinerlik, farklı disiplinlerden gelen bilgileri kullanır ancak bu alanların sınırları içerisinde kalır. Ayrıca mevcut disiplinler arasında veya aralarındaki karşılıklı bir ilişkide var olan bir etkinliği ifade eder. Disiplinler arasındaki bağlantıları koordine ve tutarlı bir bütün halinde analiz eder, sentezler ve uyumlaştırır. Nasıl farklı ülkeler arasındaki uluslararası ilişkiler, her birinin egemenliğini reddetme anlamına gelmediğine göre, disiplinlerarasılık her disiplinin bağımsızlığını da olumsuz etkilemeyecektir (Alvargonzález, 2011). Disiplinler arası yaklaşım sadece çeşitli disiplinlere ait benzer bilgi ve becerilerin bir araya getirilmesi demek değildir. Disiplinler arası öğretim bir ders süresi boyunca biraz sosyal, biraz fen veya matematik işlemek anlamına da gelmez. Asıl anlamıyla disiplinlerarası yaklaşım, öğretimin konu, kavram veya problemler etrafında düzenlenmesi ve bunların işlenmesinde farklı disiplinlerden bilgilerin etkili bir şekilde bütünleştirilmesidir (Turna ve Bolat, 2015, s. 36).

Disiplinler arasılığın multidisiplinerlikten farklı bir hedefi vardır. Bu da yöntemlerin bir disiplinden diğerine aktarılması ile ilgilidir (Nicolescu, 2000). Disiplinler arası yaklaşımda çözüm $(1 + 1 + 1) = 3$ değildir. Her biri aynı konuyu ele alan ancak farklı ve tamamlayıcı açılardan doğru disiplinleri çapraz tozlaştırırsak, sağlık, güvenlik, refah ve ekonomik güvenlik sorunlarını daha eksiksiz ve sürdürülebilir bir şekilde çözen bütünsel, bütünlük çözümler elde edebiliriz (Banks, 2019). Disiplinler arası

çalışmaların hayat bulup yayılacağı yapıların başında üniversitelerin uygulama ve araştırma merkezleri gelmektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu 3. madde j. fıkrasında uygulama ve araştırma merkezleri, “eğitim öğretimin desteklenmesi amacıyla çeşitli alanların uygulama ihtiyacı ve bazı meslek dallarının hazırlık ve destek faaliyetleri için eğitim-öğretim, uygulama ve araştırmaların sürdürüldüğü bir yükseköğretim kurumu” olarak tanımlanmıştır. 17609 sayılı 18.02.1982 sayılı Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği’nde ise “Yükseköğretim Kurulunun izni ile üniversitelerde araştırma ve uygulama merkezleri kurulabileceği” hükme bağlanmıştır. Bir başka tanım; “araştırma ve uygulama merkezi hükümet ajansları, özel şirketler veya diğer kurumlar tarafından desteklenen, çoğunlukla disiplinler arası alanlarda araştırmaların yapıldığı üniversite içinde faaliyet gösteren bir kurumdur” şeklindedir (Gül ve Alpaydın, 2017).

Bu çalışmada, üniversitelerin İSG merkezlerinin yapıları, yönetmelikleri üzerinden tanımladıkları faaliyet alanları analiz edilmiştir. Ayrıca İSG merkezine sahip olan 30 üniversitenin İSG hizmetlerini kendi çalışanlarına nasıl sunduğu araştırılmıştır. Bir “yükseköğretim hizmet işletmesi” olan üniversitenin (Yıldız, 2016), İSG ile ilgili yasal düzenlemeler gereği yerine getirmekle sorumlu olduğu pek çok yükümlülük bulunmaktadır. Bu bağlamda İSG merkezleri ile İSG hizmetlerinin sunumu arasında bir bağlantı olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma ile ayrıca merkeze sahip üniversitelerin İSG ile ilgili ön lisans, lisans ve/veya lisansüstü eğitim birimlerine sahip olup olmadığı da araştırılmıştır. Yükseköğretim Yürütme Kurulu 22/02/2000 tarih ve 2000.11.500 sayılı tutanağında, üniversiteler tarafından kurulmak üzere önerilecek merkezlerin değerlendirilmesinde “kurulması önerilen merkezle ilgili üniversitede halen faaliyet gösteren bölümler ve bu bölümlerde uygulanmakta olan lisans ve/veya lisansüstü programları (YÖK, 2000) değerlendirme ölçüt olarak dikkate alacağını belirtmiştir. Bilimsel araştırmanın yürütülebilmesi için iki temel faktörün ki birincisi insan kaynağı yani üstyapı, ikincisi ise araştırma faaliyetlerin yürütülmesine olanak verecek altyapının bir arada olması gerekir. Bunlardan araştırma yapılacak ortamda mükemmeliyetin tesisi için rekabetçi bir ekosistemde, uluslararası seviyede bilim üretme gayesi ile çalışmalar yürüten bir insan kaynağı gereklidir (Kasırga, 2017). Bu iki noktadan hareketle İSG merkezine sahip olan 30 üniversitenin İSG ile ilgili hangi akademik birimlere sahip olduğu analize dâhil edilmiştir. Üniversiteler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilen eğitim kurumu yetki belgesini alarak mevzuatla düzenlenmiş şartları sağlayan kişilere iş güvenliği uzmanlığı, işyeri hekimliği veya diğer sağlık personeli temel eğitimi düzenleyebilmektedirler. Araştırma kapsamındaki 30 üniversitenin “yetkilendirilmiş” eğitim birimine sahip olup olmadığı ve bu birimlerin çalışmalarını İSG merkezleri üzerinden yürütüp yürütmediklerini ortaya konmak istenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Araştırmanın amacı, Türkiye’de üniversiteler bünyesinde kurulmuş İSG alanında çalışma yapan 30 uygulama ve araştırma merkezinin incelenmesidir. Çalışma, iş sağlığı ve güvenliği uygulama ve araştırma merkezlerini konu alan ulusal literatürde yapılan ilk çalışma olma özelliğine sahiptir.

Değerlendirme kapsamında aşağıda bulunan araştırma sorularına cevap aranacaktır:

1. İSG alanında kurulan merkezlerin genel tanımlayıcı özellikleri nelerdir?
 - a) Merkezlerin genel özellikleri nelerdir?
 - b) Merkezin bağlı olduğu üniversitenin bir “işyeri” olarak İSG ile ilgili varsa kurmuş olduğu idari yapının özellikleri nelerdir?
 - c) Merkezin bağlı olduğu üniversitenin İSG alanında akademik yapılanması hangi bölümlerden oluşmaktadır?
 - ç) Merkezin bağlı olduğu üniversitenin İSG alanında yetkilendirilmiş İSG eğitim kurumu varsa tanımlayıcı özellikleri nelerdir?
2. Merkezler yönetmeliklerinde geçen faaliyet alanlarına bakıldığında kendilerini nasıl konumlandırmışlardır?

2.2. Araştırmada Kullanılan Analiz Yöntemi

Bu çalışmada İSG merkezlerinin yukarıda ifade edilen araştırma sorularına cevap bulmak üzere “içerik analizi” yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, içeriği önceden belirlenmiş kategorilere dayanarak belge ve metinlerin (basılabilir veya görsel olabilir) sistematik ve tekrarlanabilir bir şekilde incelenmesini amaçlayan bir yaklaşımdır (Bryman, 2012). İçerik analizi, metinlerden (veya başka anlamlı bir maddeden) kullanıldıkları bağlamlara kadar yinelenen ve geçerli çıkarımlar yapmayı sağlayan bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 2018).

2.3. Verilerin Toplanması ve Sınırlılıklar

Veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi bulunan yazılı materyalin incelenmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). 28.12.2021 tarihinde erişilen Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (YÖKBYS) verilerine göre ülkemizde devlet, vakıf ve devlet MYO olmak üzere toplam 207 üniversite ve 4.094 aktif uygulama ve araştırma merkezi bulunmaktadır. Merkezler “iş sağlığı ve güvenliği” ve “meslek hastalıkları” anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış, toplam 30 aktif merkeze ulaşılmış ve çalışmada bu merkezlere ilişkin veriler kullanılmıştır.

Çalışmada merkezlerinin; YÖKBYS veri tabanına kayıtlı olmalarına, birim durumu bilgisinin “aktif” olarak yer almasına ve merkez isimlerinde iş sağlığı ve güvenliği, işçi sağlığı ve iş güvenliği, iş sağlığı, meslek hastalıkları ifadelerinden en az birinin mutlaka geçmesine dikkat edilmiştir.

Araştırmanın cevap aradığı birinci sorunun alt başlıklarına cevap bulabilmek 2021 yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, İSG Kayıt, Takip ve İzleme Programı (İSG-KATİP)’na ait resmi web sayfası incelenmiştir. Ayrıca üniversitelerin İSG yapılanmaları hakkında inceleme merkezi bulunan 30 üniversitenin web siteleri üzerinden incelenmiştir. Tüm bu kaynaklardan elde edilen veriler kodlama çizelgesine aktarılmıştır.

Bu araştırma bazı sınırlılıklara da sahiptir. Çalışma araştırmaya dâhil edilen 30 merkez ile sınırlıdır. Bir içerik analizi ancak uygulayıcının üzerinde çalıştığı belgeler kadar iyi olabilir (Bryman, 2012). Bu bilinçle analiz için kullanılan veriler resmi kaynaklardan elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırma verilerini elde etmek üzere 28.12.2021 tarihinde erişilen YÖKBYS ve 2021 yılı Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

kullanılmıştır. Ayrıca bu bilgilerden yola çıkarak 03-21 Ocak 2022 tarihleri arasında üniversitelerin, merkezlerin ve enstitülerin kurumsal web sayfalarında bulunan bilgiler kullanılmış olup bu durum çalışmanın en temel kısıdını oluşturmaktadır. Web sayfaları ziyaret edildiğinde mevcut var olan veriler kodlamaya dâhil edilmiş içeriğinin değişimine ilişkin herhangi bir kayıt oluşturulmamıştır. Merkezlerin faaliyetleri, organları ve görevleri ile çalışma şekillerine ilişkin usul ve esasları merkezlerin Resmî Gazetede yayınladıkları yönetmelikler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yönetmeliklerde yer alan maddelerin gerçek hayattaki uygulamalardan farklı olması ihtimali her zaman bulunmaktadır. Araştırmanın sıralanan tüm kısıtlara rağmen Türkiye’de bulunan İSG uygulama ve araştırma merkezleri hakkında tanımlayıcı bilgiler verdiği düşünülmektedir.

2.4. Verilerin Analizi ve Kodlama

Araştırmaya ilişkin merkezlerle ilgili bilgiler Excel™ formuna kaydedilmiş ve veri seti merkezin kurulduğu yıl esas alınarak sıralanmıştır. Veri analizi, tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İSG alanında faaliyet gösteren merkez yönetmeliklerinin “faaliyet alanları” maddesi açık kodlama (Berg ve Lune, 2019; Bütün ve Demir, 2014) yöntemiyle okunmuş ve tek bir kodlayıcı tarafından Maxqda 2022 (release 22.0.1) nitel veri analiz programı ile kodlanmıştır.

Kodlama, veri bölümlerini aynı anda kategorilere ayıran, özetleyen ve her veri parçasını bir sınıflama ile adlandırma anlamına gelir (Charmaz, 2006). Kodlama için temaların sayılması tercih edilmiştir. Tema, bir özne ve yüklem içeren kelime dizisi yani basit bir cümledir (Berg ve Lune, 2019). Kodlama yapılırken yönetmeliklerde geçen ve her bir mesajın üreteni için anlamlı olan boyut veya temaları belirlemek amacı ile araştırmacıların belgelere “dalmaları” (Berg ve Lune, 2019) olarak ifade edilen tümevarım yaklaşımı esas alınmıştır. Kodlama sistemi oluşturulurken YÖK tarafından yayınlanan “Uygulama ve Araştırma Merkezi Açma Esasları” gözden geçirilmiştir. Söz konusu esaslar arasında merkezin alanı ile ilgili lisans ve/veya lisansüstü programlar, akademik destek, uygulamaya katkı, farklılaşacağı noktalar, üniversiteye aynı zamanda topluma katkı, finansal kaynak sağlamaya dönük çalışmaların olup olmadığı, merkezin döner sermaye işletmesi müdürlüğü çerçevesinde faaliyet gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin bilgiler sayılabilir. Anılan bu kavramlar özellikle kodlamanın ana bileşenlerinin oluşmasında temel teşkil etmiştir. Aynı zamanda üniversitelerin “Stratejik Planları” gözden geçirilmiştir. Stratejik planlarda uygulama ve araştırma merkezleri, “toplumsal katkı”, teknolojik etkenler”, uygulama”, merkez bütçe gelirleri”, “iş birliği”, “disiplinler arası çalışma”, sanayi işbirliği” gibi kavramlarla birlikte yer almaktadır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada geçerlik ve güvenirlik kavramları yerine nitel literatürde geçen nitel karşılıkları “inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik” kavramları kullanılmıştır (Creswell, 2015; Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacıların sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle çalışma boyunca ayrıntılar özenle yer verilmiş, yöntem

bölümünde olabildiğince fazla detay içermesi sağlanarak araştırmanın aktarılabilirliği (dış geçerliği) arttırılmaya çalışılmıştır.

Bir çalışmada inandırıcılık oluşturmanın diğer bir yolu, nitel bir çalışmanın ortamını, katılımcılarını ve temalarını zengin ayrıntılarla tanımlamaktır (Creswell ve Miller, 2000). Araştırmacılar tarafından verilerin kodlanmasına geçmeden önce tüm veriler dikkatlice ve defalarca okunmuştur. Verilerin okunması işlemi, kodlamada zihinsel olgunluğa erişim için farklı günlerde defalarca tekrarlanmıştır (Aslan, 2021). Kodlar üzerinde anlaşma sağlanıncaya kadar, müzakere-uzlaşma ikilisinin eşlik ettiği bir biçimde tematik olarak gruplandırılmaya (Radmard, Kutluca, Türk ve Akdemir, 2018) devam edilerek bir kodlama çizelgesi oluşturulmuştur. Kodlama sırasında yapılan tekrar okumalarla yeni kodlar eklenmiş, bazı kodlar iptal edilmiş ve bazı kodlar ise birleştirilmiştir. İlgili literatür taraması ile elde edilen veriler ve kodlar arasında inandırıcılık (iç geçerlik) sağlamaya çalışılmıştır.

Teyit edilebilirlik (dış güvenilirliği) sağlayabilmek için merkezlere ilişkin veri seti, kodlama çizelgesi ve Maxqda 2022 (release 22.0.1) programı aracılığıyla elde edilen raporlar, tablolar ve haritalar başka araştırmacıların incelemesine imkân verecek biçimde kayıt altına alınmış ve bilgisayar ortamında arşivlenmiştir.

Kodlamalar tek araştırmacı tarafından yapılmış diğer araştırmacı tarafından kontrol ederek görüşleri ile katkı sağlamıştır. Tek kodlayıcı tarafından kodlama yapılmasındaki amaç ortaya çıkacak tutarsız kodlamaların önüne geçilmesini sağlamaktır. Nitel verilerin analizi için her iki araştırmacı aynı zamanda üniversitede İSG merkezinin yönetiminde yer almaları ve analiz için bir yazılım kullanılıyor olması pek çok kolaylık sağlamasının yanı sıra araştırmanın ölçüm güvenilirliğinin arttırılmasına da katkı sunmuştur. Kodlama içerisinde yer alan maddelerin iç tutarlılığı (iç güvenilirlik) kodlamanın bütünü için Cronbach's Alfa iç tutarlılık katsayısı Maxqda 2022 (release 22.0.1) kullanılarak hesaplanmış olup 0.78 bulunmuştur. Yaygın kabul edilen yaklaşıma göre katsayının 0,7 ve üzeri bulunması oldukça güvenilir kabul edilmektedir (Alpar, 2012; Kılıç, 2016).

3. Bulgular

Merkezlere yönelik yürütülen içerik analizi biçim ve içerik bakımından iki temel kategori altında sunulmuştur: Biçimsel kategori altında; üniversite, birim adı, açılış tarihi, üniversite türü, yönetim organları, merkez müdürlerinin unvanları, görev yaptıkları akademik birimler, üniversitede öğrenci kabul eden İSG eğitim birimleri, İSG idari yapılanmaları, yetkilendirilmiş eğitim birimine sahip olup olmadıkları açısından incelenmiştir. İçeriksel kategori altında; merkezlerin yönetmeliklerinde yer alan "faaliyet alanları" incelenmiştir. Burada merkezlerin birbiri ile benzer ve ayrıştıkları faaliyetler oluşturulan kodlama sistematigi içerisinde ortaya konmuş ve bulgular paylaşılmıştır.

3.1. Biçimsel Kodlamalara İlişkin Bulgular

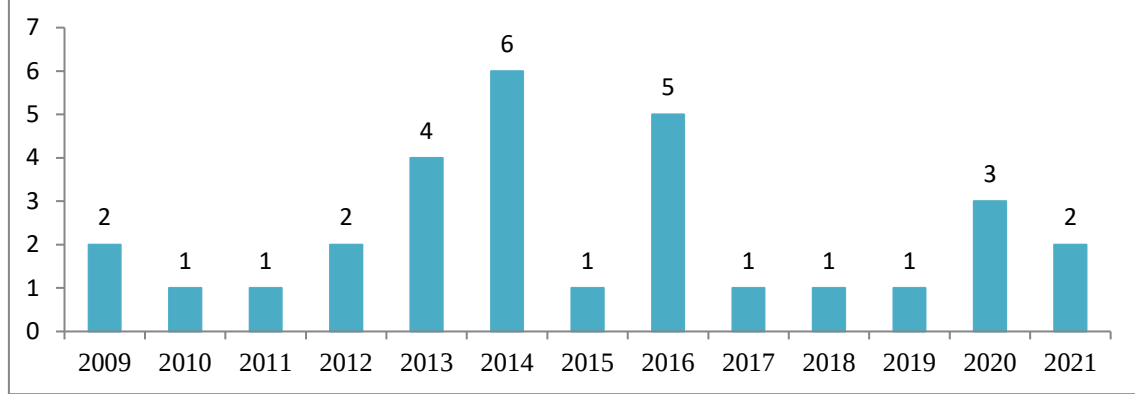
Merkezin kuruluş sırasına göre en eski merkezden başlayarak üniversite adı, birim adı, açılış tarihi bilgisi açılış tarihlerine göre Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2'de yer alan merkezlerin isimlerinde en fazla tercih edilen kelime grubu "iş sağlığı ve güvenliği eğitim" %50,0 (f=12), "iş sağlığı ve güvenliği" %20,0 (f=6) ikinci, "iş sağlığı ve güvenliği, meslek hastalıkları" %16,7 (f=5) ile üçüncü sıradadır. "İş sağlığı" %6,7 (f=2), "işçi sağlığı

ve iş güvenliği”, “iş güvenliği iş sağlığı ve çevre sağlığı”, “iş sağlığı ve iş güvenliği”, “tarımda iş sağlığı” ve “meslek hastalığı” %3,3 isimleri ile birer tane merkez mevcuttur. Sektörel bağlamda tek bir sektörü kendisine araştırma ve uygulama alanı olarak seçen merkez Harran Üniversitesi Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi’dir. Çalışma alanı olarak sadece meslek hastalıklarına odaklanan tek merkez Hitit Üniversitesi Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi’dir. Ayrıca isimlerin %60’ında “uygulama ve araştırma” ifadesi yer alırken %40’ında “eğitim(i), uygulama ve araştırma” ifadesi yer almaktadır. Bu araştırma kapsamında merkezler, “iş sağlığı ve güvenliği merkezleri” olarak anılacaktır. 30 merkezin kuruluş yıllarına göre sayıyı Şekil 2’de verilmiştir.

Tablo 2: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezlerine İlişkin Genel Bilgiler

No	Üniversite Adı	Birim Adı	Açılış Tarihi
1	Dokuz Eylül Ü.	İş Sağlığı Araştırma ve Uygulama Merkezi	07.05.2009
2	Zonguldak Bülent Ecevit Ü.	İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Araştırma ve Uygulama Merkezi	10.09.2009
3	Karabük Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	20.01.2010
4	İstanbul Yeni Yüzyıl Ü.	İş Sağlığı Uygulama ve Araştırma Merkezi	19.01.2011
5	Hacettepe Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği, Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi	25.04.2012
6	Atatürk Ü.	İş Sağlığı ve İş Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	05.12.2012
7	Ondokuz Mayıs Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği, Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi	17.04.2013
8	Üsküdar Ü.	İş Güvenliği, İş Sağlığı ve Çevre Sağlığı Uygulama ve Araştırma Merkezi	25.04.2013
9	Harran Ü.	Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	10.07.2013
10	Çukurova Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim, Uygulama ve Araştırma Merkezi	20.11.2013
11	İstanbul Gelişim Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim ve Uygulama ve Araştırma Merkezi	26.02.2014
12	Erciyes Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	18.03.2014
13	Selçuk Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği, Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi	18.03.2014
14	Pamukkale Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim, Uygulama ve Araştırma Merkezi	16.04.2014
15	Altınbaş Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	04.06.2014
16	Adıyaman Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	08.07.2014
17	Hitit Ü.	Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi	11.11.2015
18	Trakya Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	13.01.2016
19	Aydın Adnan Menderes Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	20.01.2016
20	Akdeniz Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği ve Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi	01.06.2016
21	Mersin Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	15.06.2016
22	Yozgat Bozok Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği İle Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi	06.10.2016
23	Afyon Kocatepe Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	04.10.2017
24	Erzincan Binali Yıldırım Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	08.04.2018
25	Van Yüzüncü Yıl Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	02.01.2019
26	Iğdır Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi	15.04.2020
27	Çanakkale Onsekiz Mart Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi	13.05.2020
28	Kayseri Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	02.09.2020
29	Kütahya Dumlupınar Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	31.03.2021
30	Gümüşhane Ü.	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	05.05.2021

Şekil 2: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezlerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı



Kaynak: www.yok.gov.tr/istatistik

Şekil 2' ye göre en fazla sayıda merkez 6 merkez ile 2014 yılında kurulmuştur. 30/6/2012 tarih ve 28339 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun ardından merkez sayısında bir artış olduğunu görülmekte olup merkezlerin %83,3'ünün açılış tarihi kanunun yayın tarihinden sonrasındır. 2016 yılı ikinci en fazla merkezin kurulduğu yıl olarak dikkat çekmektedir. 13/5/2014 tarihinde Soma ilçesindeki kömür madeninde yaşanan ve 301 madencinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan madencilik kazası sonrası İSG ile ilgili çalışmaların tekrar ivme kazandığı düşünülmektedir.

Merkezlerin üniversitelerin türlerine göre dağılımı Tablo 3'te gösterilmektedir. Merkezlerin %86,7'si devlet üniversiteleri tarafından kurulmuştur. Vakıf üniversiteleri tarafından kurulmuş merkezlerin tamamı İstanbul'dadır.

Tablo 3: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezlerinin Üniversite Türlerine Göre Dağılımı

Üniversiteler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Devlet	26	86,7
Vakıf	4	13,3
Toplam	30	100

30 merkez resmi bir web sayfasına sahip olup olmadığına göre incelenmiştir (Tablo 4). İş sağlığı ve güvenliği alanında çalışma yürüten merkezlerin %86,7'sinin resmi bir web sayfası mevcut olup erişim sağlanabilmektedir. Henüz bir web sayfası olmayıp erişim sağlanamayan 4 merkezin tamamı devlet üniversitelerindedir. Web sayfalarının içeriği ve güncel olup olmadıkları bu araştırmanın kapsamı dışındadır.

Tablo 4: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezlerinin Web Sayfalarına Göre Dağılımı

İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezleri	Frekans f)	Yüzde (%)
Web sayfası mevcut	26	86,7
Web sayfası mevcut değil	4	13,3
Toplam	30	100

Merkezler, yönetim organları açısından Resmi Gazetede yayınlanmış merkez yönetmelikleri üzerinden değerlendirilmiş olup sonuçlar Tablo 5'te özetlenmiştir. Yönetmeliklerde tüm merkezlerde merkez müdürü ve merkez yönetim kurulu tanımlanmış ve ayrıntılı olarak görevleri verilmiştir. Danışma kurulu ise 27 merkezde bulunmaktadır. İSG alanında merkezi olan 3 üniversite (Atatürk, İstanbul Yeni Yüzyıl ve Karabük Üniversiteleri) merkez yönetiminde bir danışma kurulu oluşturmayı tercih etmemiştir. Ayrıca 6 üniversite (Harran, İstanbul Gelişim, Zonguldak, Dokuz Eylül, Gümüşhane Üniversiteleri) yönetim ve denetim kuruluna ek olarak "alan koordinatörlüğü", "çalışma grubu", "çalışma birimi", "program koordinatörlüğü" ve/veya "uygulama birimleri" adı altında merkezin faaliyetlerini gerçekleştirmesine katkı sağlamak üzere yardımcı birimler tanımlanmıştır.

Tablo 5: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezlerinin Yönetim Organlarına Göre Dağılımı

Program Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
Merkez Müdürü	30	100
Merkez Yönetim Kurulu	30	100
Merkez Danışma Kurulu	27	90

Tablo 6'da iş sağlığı ve güvenliği merkez müdürlerinin akademik unvanlarına göre dağılımlarını göstermekte olup merkez müdürlerinin %36,7'si profesör, %6,7'si doçent, %13,3'ü doktor öğretim üyesi ve %10,0'u öğretim görevlisi kadrosunda yer almakta olup %33,3'ü ile ilgili bilgiye ulaşamamıştır.

Tablo 6: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkez Müdürlerinin Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvanlar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Profesör Dr.	11	36,7
Doçent Dr.	2	6,7
Doktor Öğretim Üyesi	4	13,3
Öğretim Görevlisi	3	10,0
Bilgi Bulunamayan	10	33,3
Toplam	30	100

Tablo 7'de ise merkez müdürlerinin görev yaptığı akademik birime göre dağılımlarına yer verilmiştir. İlk sırayı %16,7 (f=5) ile meslek yüksekokullarında görev yapan akademisyenler oluşturmaktadır. Merkez müdürlerinin %33,3 (f=10)'ü ile ilgili bilgiye ise ulaşamamıştır.

Tablo 7: Merkez Müdürlerinin Görev Yaptığı Akademik Birimlere Göre Dağılımı

Akademik Birim	Frekans (f)	Yüzde (%)
Meslek Yüksekokulu	5	16,7
Tıp Fakültesi	4	13,3
Mühendislik/Mühendislik Mimarlık Fakültesi	3	10,0
Sağlık Bilimleri Fakültesi	3	10,0
Fen Fakültesi /Fen Edebiyat Fakültesi	3	10,0
Teknoloji Fakültesi	1	3,3
Ziraat Fakültesi	1	3,3
Bilgi Bulunamayan	10	33,3
Toplam	30	100

Meslek yüksekokullarında görev yapan merkez müdürlerinin Motorlu Araçlar ve Ulaştırma Teknolojileri Bölümü, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölümü ve İnşaat Bölümünde görev yapan öğretim elemanları oluşturmaktadır. Tıp fakültesinde görev yapan merkez müdürlerinin tamamı halk sağlığı ana bilim dalında görev yapan öğretim üyeleridir. Bu İSG'nin multidisipliner bir bilim dalı olmasının farklı bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. İSG merkezine sahip olan üniversiteler bu alanda sahip oldukları ve öğrenci aldıkları akademik birimler incelenmiştir (Tablo 8).

İSG merkezine sahip olan üniversitelerin %70,0'i İSG ön lisans programı, %16,7'si ise İSG lisans programı, %36,7'sinde İSG tezli yüksek lisans programı, %43,3'ünde İSG tezsiz yüksek lisans programı, %6,7'sinde iş sağlığı yüksek lisans programı, %3,3'ünde iş güvenliği yüksek lisans programı ve %16,7'inde İSG doktora programına sahiptir. Lisans programları Sağlık Bilimleri Fakültesi (f=3), Sağlık Yüksekokulu (f=1) ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu (f=1) bünyesinde faaliyetlerine devam etmektedir. Bu durumda merkezi bulunan 30 üniversitenin %60,0'ı lisansüstü eğitim vermekte olup eğitimleri yürüten enstitülerin dağılımı şu şekildedir: Fen Bilimleri Enstitüsü (f=7), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (f=7), Sağlık Bilimleri Enstitüsü (f=4) ve Sosyal Bilimler Enstitüsü (f=1). İSG merkezine sahip olup bu alanda akademik bir birime sahip olmayan iki üniversite Altınbaş ve Erciyes Üniversite'leridir. Bu alanda akademik tüm birimlere (ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) sahip iki üniversite ise Çanakkale Onsekiz Mart ve Üsküdar Üniversite'leridir. İSG merkezine sahip olup doktora programı bulunan üniversiteler; Dokuz Eylül, Hacettepe, Üsküdar, Çukurova, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversiteleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 8: İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi olan Üniversitelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Alanındaki Akademik Birimlerine Göre Dağılımı

Akademik Birim Adı	Mevcut		Mevcut Değil		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Ön Lisans	21	70,0	9	30,0	30	100
Lisans	5	16,7	25	83,3	30	100
İSG Tezli Yüksek Lisans	11	36,7	19	63,3	30	100
İSG Tezsiz Yüksek Lisans	13	43,3	17	56,7	30	100
İş Sağlığı Yüksek Lisans	2	6,7	28	93,3	30	100
İş Güvenliği Yüksek Lisans	1	3,3	29	96,7	30	100
Doktora Programı	5	16,7	25	83,3	30	100

İSG merkezine sahip olan üniversiteler bu alanda idari bir yapılanmaya sahip olup olmadıkları incelenmiştir. Üniversiteler farklı statülerde çalışanlara sahip birer işyerleridir. Farklı tehlike sınıfına sahip birimlerin olması, farklı yerleşkelerde faaliyetlerini sürdürme zorunluluğu, farklı teşkilat yapısı, üniversiteler arasında yürütülen farklı uygulamalar özellikle kamuda bir rehber ihtiyacını ortaya çıkarmış olup Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı İSG Genel Müdürlüğü (İSGGM) "Kamu Üniversitelerinde İSG Uygulama Rehberi" Nisan 2021'de yayınlanmıştır (Kamu Üniversitelerinde İSG Uygulama Rehberi, 2021).

Tehlike sınıfları tebliğine göre "kamu veya özel kurumlar tarafından verilen yükseköğretim faaliyetleri" az tehlikeli işler sınıfında bulunur. Kampüsler; her türlü yapının ve etkinliğin bir arada bulunduğu (araştırma merkezleri, ölçüm, test ve analiz laboratuvarları, atölyeler, spor tesisleri, sağlık, yemek, konaklama, ulaşım hizmetleri, inşaat vb.) risklerin iyi yönetilmesi gereken alanlardır. Bu durumda birer işyerine dönüşen üniversiteleri, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilişkili yönetmelikler bağlamaktadır. İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup bu çerçevede mesleki risklerin önlenmesi eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapmakla yükümlüdür (İSG Kanunu, 4/1a).

Ayrıca kanunun 6. Maddesinde, işverene bu yükümlülüklerini yerine getirmek üzere nasıl bir yol izlemesi gerektiği açıkça belirtilmiştir. Bu yükümlülükler ışığında, İSG merkezleri olan 30 üniversitenin bu alanda yasal yükümlülüklerini yerine getirmek üzere idari bir yapılanmaya gidip gitmedikleri araştırılmıştır. Bu aşamada üniversitelerin web sayfalarında yer verdikleri teşkilat şemaları (organizasyon şemaları) dikkate alınmıştır. Merkeze sahip olan üniversitelerin %60,0 (f=18)'ı İSG ile ilişkili idari bir yapılanmaya sahip olup yapılanmanın dağılımı ile ilgili bilgiler Tablo 9' da verilmiştir. Üniversitelerin bu tip bir yapılanma için %26,7 gibi bir oranla İSG Koordinatörlüğü kurmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 9: Merkezi Olan Üniversitelerin İş Sağlığı ve Güvenliği Birimlerine göre Dağılımı

İSG'den Sorumlu Birimin Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
İSG Koordinatörlüğü	8	26,7
İSG Müdürlüğü	2	6,7
İSG Şube Müdürlüğü	2	6,7
İSG Ofisi	1	3,3
İSG Koordinasyon Kurulu	1	3,3
İSG Kurum Koordinatörlüğü	1	3,3
İSG Direktörlüğü	1	3,3
İşyeri Sağlığı ve Güvenliği Birimi	1	3,3
İSG Kurulu	1	3,3
İdari Bir Yapıya Bilgisine Ulaşılamayan	12	40,0
Toplam	30	100

3.2. Merkezi Olan Üniversitelerin Yetkilendirilmiş İSG Sertifika Eğitim Birimi Yapılanması

Üniversiteler, 29.12.2012 tarih ve 28512 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk Ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik” ile 20.07.2013 tarih ve 28713 sayı no Resmi Gazetede yayınlanan “İşyeri Hekimi ve Diğer Sağlık Personelinin Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik”lerde geçen eğitim kurumlarına ilişkin hükümler kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan yetki belgesi alarak işyeri hekimliği, iş güvenliği uzmanlığı ve diğer sağlık personeli sertifika eğitimleri düzenleyebilmektedirler. İSG merkezine sahip 30 üniversitenin ayrıca sertifikalı eğitim düzenleyebilmek için yetki aldıkları eğitim birimi olup olmadığı araştırmaya dahil edilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10: Merkezi Olan Üniversitelerin Yetkilendirilmiş Eğitim Birimine Göre Dağılımı

Yetkilendirilmiş Eğitim Kurumu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yetkilendirilmiş eğitim kurumu var	5	16,7
Yetkilendirilmiş eğitim kurumu yok	25	83,3
Toplam	30	100

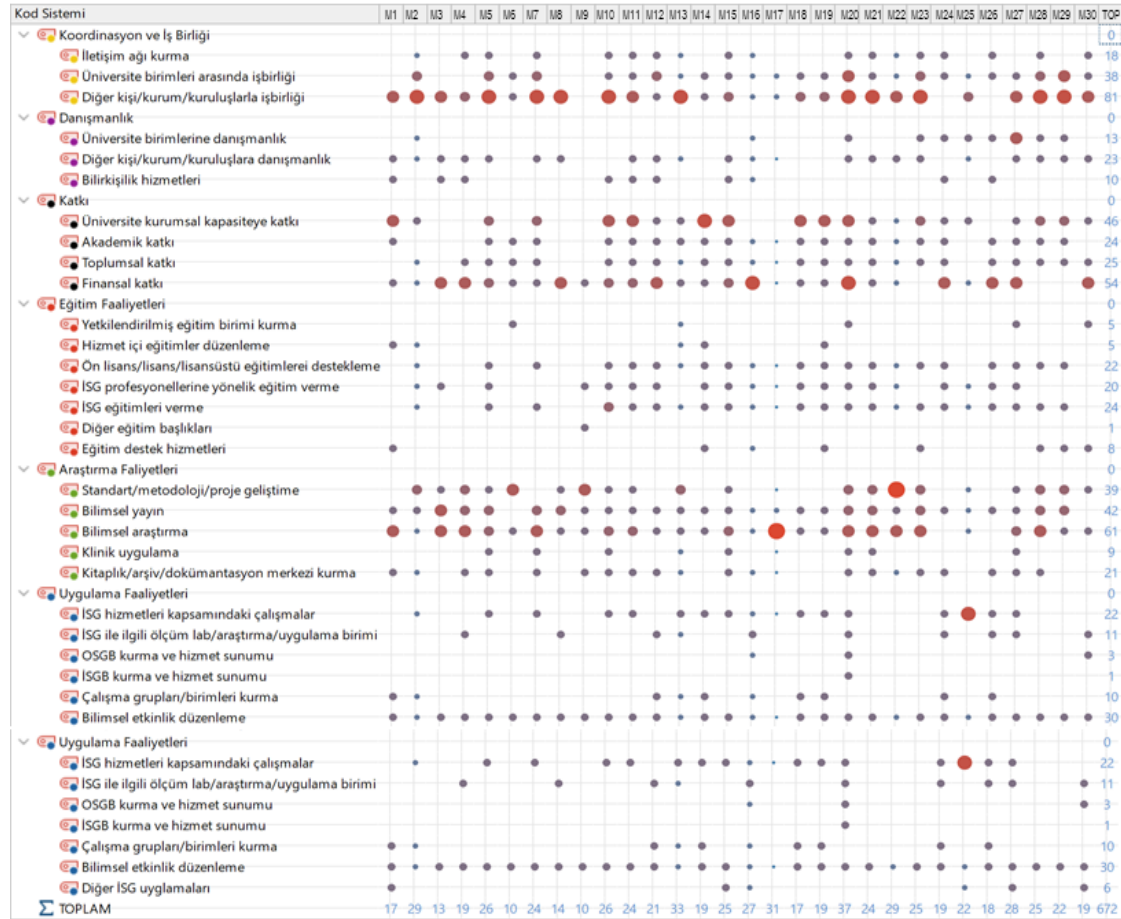
İş Sağlığı ve Güvenliği Kayıt, Takip ve İzleme Programı (İSG-KATİP); İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen bir yazılım olup yetkilendirilen eğitim kurumlarının güncel bilgilerine ulaşılabilir (https://isgkatip.csgb.gov.tr). Toplam 207 üniversite içerisinde 17 üniversite yetkilendirilmiş eğitim kurumu olarak hizmet sunmaktadır. İSG merkezine sahip 30 üniversiteden 5’i (Gümüşhane, Harran, Karabük, Pamukkale, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversiteleri) yetki belgesi alarak bünyesinde yetkilendirilmiş eğitim birimi oluşturmuştur. Merkez yönetmeliklerinde faaliyet alanında “yetkilendirilmiş eğitim birimi kurmak” ifadesi yer alan 5 üniversiteden (Akdeniz, Atatürk, Çanakkale Onsekiz Mart, Selçuk ve Gümüşhane Üniversiteleri) sadece Gümüşhane Üniversitesi yetki belgesine sahiptir.

Tablo 11: Kodlama Sistemine göre Merkezlerin Faaliyetlerinin Dağılımı

No	Ana Kodlar ve Alt Kodlar	Frekans	Kodlu Belge Sayısı	Kodlama Olmayan Belge Sayısı
1	Koordinasyon ve İş Birliği			
	1. İletişim ağı kurma	18	29	1
	2. Üniversite birimleri arasında işbirliği	38		
	3. Diğer kişi/kurum/kuruluşlarla işbirliği	81		
	Toplam	137		
2	Danışmanlık			
	1. Üniversite birimlerine danışmanlık	13	25	5
	2. Diğer kişi/kurum/kuruluşlara danışmanlık	23		
	3. Bilirkişilik hizmetleri	10		
	Toplam	46		
3	Katkı			
	1. Üniversite kurumsal kapasiteye katkı	46	30	0
	2. Akademik katkı	24		
	3. Toplumsal katkı	25		
	4. Finansal katkı	54		
	Toplam	149		
4	Eğitim Faaliyetleri			
	1. Yetkilendirilmiş eğitim birimi kurma	5	28	2
	2. Hizmet içi eğitimler düzenleme	5		
	3. Ön lisans/lisans/lisansüstü eğitimlere desteklemek	22		
	4. İSG profesyonellerine yönelik eğitim verme	20		
	5. İSG eğitimleri verme	24		
	6. Diğer eğitim başlıkları	1		
	7. Eğitim destek hizmetleri	8		
	Toplam	85		
5	Araştırma Faaliyetler			
	1. Standart/metodoloji/proje geliştirme	39	30	0
	2. Bilimsel yayın	42		
	3. Bilimsel araştırma	61		
	4. Klinik uygulama	9		
	5. Kitaplık/arşiv/dokümantasyon merkezi kurma	21		
	Toplam	172		
6	Uygulama Faaliyetleri			
	1. İSG hizmetleri kapsamındaki çalışmalar	22	30	0
	2. İSG ile ilgili ölçüm lab/ araştırma/ uygulama birimi kurma	11		
	3. OSGB kurma ve hizmet sunumu	3		
	4. İSGB kurma ve hizmet sunumu	1		
	5. Çalışma grupları/birimleri kurma	10		
	6. Bilimsel etkinlik düzenleme	30		
	7. Diğer İSG uygulamaları	6		
	Toplam	83		

Şekil 4’te ana kodlar, alt kodlar ve hangi üniversitenin yönetmeliklerde hangi kodların yer aldığına ilişkin “Kod Yoğunluk Tablosu” yer almaktadır.

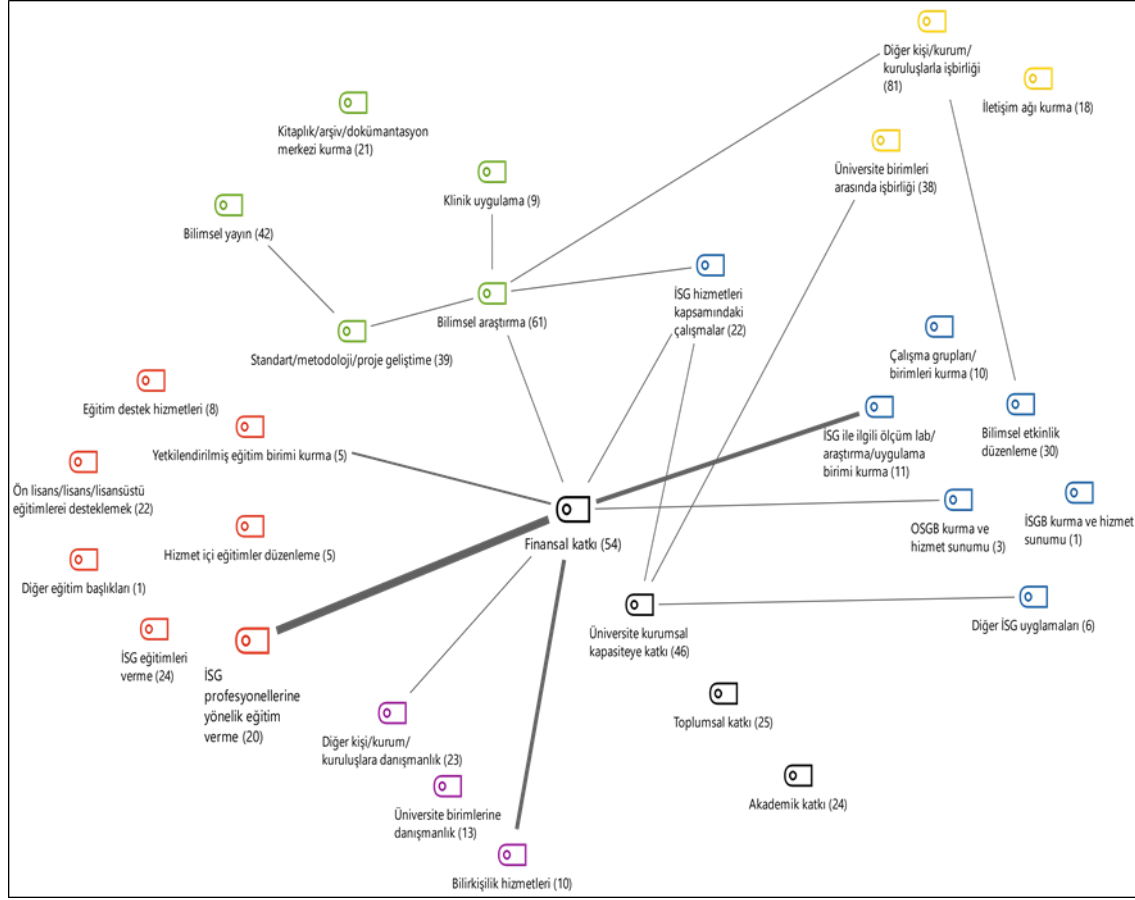
Şekil 4: Merkez Yönetmelikleri Faaliyet Alanları Kodlamasına Ait Yoğunluk Tablosu



Şekil 4'te kodlar alt kodlarla birlikte satırlarda verilmiştir. 1'den 30'a kadar sayılar, üniversitelere ait merkezleri ifade etmekte olup bu sıra önceki bölümde Tablo 1'de verilen sıralama ile aynıdır. Merkez yönetmeliklerinin faaliyet alanları içerisinde en fazla 37 kodlama ile Akdeniz Üniversitesi yönetmeliği yer alırken ikinci 33 kodlama ile Selçuk Üniversitesi, üçüncü 31 kodlama ile Hitit Üniversitesi olmuştur. Merkezlerin farklı kişi, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmasına ilişkin ifadeler 81 kez kodlanmış olup ilk sıradadır. Bunu bilimsel araştırmaların yürütülmesi 61 kodlama, finansal katkı 54 ve üniversitenin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi 46 kodlama ile takip etmektedir. Aynı yönetmelikte en fazla vurgulanan kod Hitit Üniversitesi Meslek Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi yönetmeliğinde bilimsel araştırma kodu (f=11) olmuştur.

Şekil 5'te yer alan haritada merkezlerin faaliyet alanları için birlikte ortaya çıkan (çakışan) kodlar verilmektedir. Çizgi ne kadar kalın ise kod belgelerin içerisindeki tekrarlanma frekansı o kadar yüksektir. En güçlü çakışma "Finansal katkı-İSG profesyonellerine yönelik eğitim verme", "Finansal katkı-İSG ölçüm laboratuvarı/uygulama/araştırma birimi kurma" ve "Finansal katkı-Bilirkişilik hizmetleri" kodları arasında görülmektedir.

Şekil 5: Merkez Faaliyet Alanlarının Alt Kodlar ve Bağlantılarını İçeren Çakışan Kod Haritası



Haritada tüm ana kodlarla çakışan kod “Finansal katkı” kodudur. Daha önce de belirtildiği üzere üniversitelerin temel işlevlerinden biri yürütmüş olduğu gerek teorik gerekse uygulamalı araştırma faaliyetleridir. Kod haritasında “Bilimsel araştırma-Finansal Katkı-İSG hizmetleri sunumu kapsamında çalışmalar” bir üçgen oluşturmuştur. Üniversitelerin bütçelerinden merkezlere kaynak aktarımının sınırlı olduğu düşünülürse finansal katkı sağlayacak faaliyetlerin planlanmış olması “bütçe-araştırma-uygulama” üçgenini güçlendirecektir. “Bilimsel araştırma” kodu aynı zamanda “Diğer kişi/kurum/kuruluşlarla işbirliği” kodu ile birlikte kodlanmıştır. Merkezlerin dışa dönük bir yapılanmaya gittikleri ve aynı zamanda işbirliğine özellikle yapılacak araştırmalarda ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlarla işbirliğine açık olduklarını göstermektedir. “İşbirliği” kodu “bilimsel etkinlikler” (sempozyum, panel, konferans, kongre, çalıştay vb) düzenleme kodu ile birlikte kodlanmıştır.

4. Tartışma

Üniversite gibi bilimsel gelişmeleri takip ederek bilgi mimarisine katkı sağlayan bir kurum için yakın ve uzak çevresindeki gelişmeleri gelecek perspektifi ile değerlendirmesi özellikle araştırma kalitesi ve güncelliği açısından çok önemli olacaktır (Burmaoğlu, Sarıtaş ve Kıdak, 2016). İSG kültürünün giderek artacağı bir topluma evrilirken merkezlerin hem nicelik hem de nitelik olarak güçlenmesi bir zorunluluktur.

Bu çalışmanın cevap bulmaya çalıştığı birinci alt sorularına ilişkin bulgular incelendiğinde Türkiye’de toplam 207 üniversite arasında İSG merkezine sahip olan üniversitelerin oranı %14,5 olup bu merkezlerin %86,7’si devlet üniversiteleri tarafından kurulmuştur. Özellikle 6331 sayılı İSG Kanunu’nun yayınlanmasının ardından İSG merkezlerinin sayısındaki artış oldukça belirgindir. Merkezlerin %83,3 (f=25)’ü kanunun ardından açılmıştır. Web sayfaları günümüzün en önemli iletişim araçlarından biri olup merkezlerin %86,7’si web sayfasına sahiptir. Bu durumda merkezlerin iletişime önem verdikleri, bilgi paylaşımları ile farkındalık oluşturmak istedikleri söylenebilir.

Merkezlerin yönetmeliklerinde tanımladıkları yönetim organlarına baktığımız zaman tamamında merkez müdürlüğünün ve yönetim kurulunun bulunduğu ve %90’ında bir danışma kurulunun teşekkül ettirildiği belirlenmiştir. Merkez müdürlerinin %36,7’si profesör unvanına sahip olup akademik ve idari tecrübesi yüksek personelin merkezlerin yönetiminde aktif yer alması merkezlerin amaçlarına ulaşmasında itici güç olacaktır. Merkez müdürlerinin görev yaptığı akademik birimlere baktığımızda meslek yüksekokullarında görev yapan akademik personel sayısı %16,7 ile ilk sıradadır. Meslek yüksekokulları akla ilk olarak İSG ön lisans programını getirirse de merkez müdürlerinin sadece birinin kadrosu Mülkiyeti Koruma ve Güvenlik birimindedir. Bu durum literatürde sıklıkla multidisipliner bir alan olarak tanımlanmış İSG’nin doğasına da uygundur.

Araştırma sonucu elde edilen bilgilere göre merkezi olan üniversitelerin %60,0’ının üniversite adına İSG yükümlülüklerini yerine getirebilmek üzere bir idari yapılanmasının var olduğu, %26,7 ile bu idari yapılanmanın “İSG Koordinatörlüğü” şeklinde oluşturulduğu görülmektedir. Koordinatörlük biriminin öne çıkmasının nedenleri arasında; geniş bir organizasyon yapısına (özellikle kamuda) sahip olunması, çalışan sayısının fazla olması, üniversiteler birimlerinin ayrı ayrı işyeri statüsünde olması, İSG profesyonellerinin kamuda görevlendirme yükümlülüğünün sürekli erteleniyor olması, farklı yerleşkelerde eğitim-öğretimin sürdürülüyor olması sayılabilir. Birimleri yapacakları iş ve işlemler hakkında bilgilendirmek, aralarında koordinasyonu ve iletişimi sağlamak, İSG uygulamalarına ilişkin süreçler hakkında görüş ve öneriler sunmak adına “çatı” bir birim olarak koordinatörlük oluşturulması, “İSG ofisi”, “İSG Kurulu”, İSG (Şube) Müdürlüğü”, “İSG Direktörlüğü”ne nazaran etkinliğini arttıracaktır. İSG merkezine sahip olan üniversitelerin %93,3’ünde İSG alanında eğitim veren ön lisans, lisans, tezli veya tezsiz yüksek lisans ve doktora programlarından bir veya birkaçı mutlaka bulunmaktadır. Sadece ön lisans programına sahip üniversitelerin oranı %30, yalnız lisansüstü programlara sahip üniversitelerin oranı ise %40’dır. Özellikle lisansüstü programların artması alanda yetişmiş insan kaynağının artmasına, yapılan akademik çalışmaların sayısının artmasına, bilginin çeşitlenerek çoğalmasının yanı sıra niteliğinin de artmasına katkı sunacaktır. İSG merkezine sahip olan üniversitelerin %16,7 (f=5)’si İSG profesyonellerine sertifika eğitimi vermek üzere yetki belgesi almıştır. Merkezlerin kendi kendilerine yetebilmeleri, gelir getirici faaliyetlerde bulunmaları kuruluş esasları arasında yer alır. Ancak merkezler gerek yetkilendirilmiş eğitim kurumu şartlarının ağırlığı gerekse eğitim işlerinin üniversitelerde sürekli eğitim merkezleri üzerinden yapılandırılıyor olması nedeniyle uzak durdukları düşünülmektedir.

Araştırmanın ikinci ana sorusuna ait bulgulara ulaşmak için merkez yönetmeliklerinde geçen faaliyet alanları içerik analizine tabii tutulmuştur. Kuruluş aşamasında akademisyenler yönetmelikler hazırlanırken merkezlerin kendilerini görmek,

göstermek istedikleri temalara yer vermiş olmaları kaçınılmazdır. Yönetmeliklerin faaliyet alanlarının içeriklerinin analiz edilmiş olması merkezlerin kendilerini nerede konumlandıklarını hakkında fikir vermiştir. Merkezlerin yönetmeliklerinde geçen ifadelerin analizinde 172 kez yapılan kodlama ile “Araştırma Faaliyetleri” öne çıkmıştır. Diğer bir ifade ile merkezler, faaliyet alanlarını “araştırma” odaklı olarak konumlandırmışlardır. Merkezler kendilerinin bir uzaktan eğitim merkezi veya sağlık uygulama ve araştırma merkezi gibi ağırlıklı olarak “uygulama” ayağında görmek istemedikleri söylenebilir. Merkezler isimlerinde eğitim kelimesini öne çıkardıkları için eğitim, uygulama ana kodundan ayrı düşünülüp kodlanmıştır. Merkez faaliyet alanlarında ayrı kodlaması yapılan eğitim faaliyetleri, uygulamaya dâhil edilecek olursa “Uygulama ve Eğitim” (f=168) kodlama ile araştırma kodunun altında yer almaktadır. Katkı ana kodu ile yapılan kodlamada “Finansal katkı” alt kodu (f=54) kodlamayla belirleyici olmuştur. Merkezler aynı zamanda finansal destek sağlamaya dönük faaliyetlerin de yürütüldüğü yerlerdir. Gerek Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü üzerinden gerekse Avrupa Birliği, Tübitak, Sanayi Odası vb. kurum ve kuruluşların destek fonlarını kullanarak kaynak oluşturabilirler. Merkezlerin yönetmeliklerinde yetkilendirilmiş eğitim kurumu kurarak iş güvenliği uzmanlığı, işyeri hekimliği ve/veya diğer sağlık personeli eğitimleri düzenlemek, OSGB kurarak İSG hizmeti sunumu, ölçüm laboratuvarları, bilirkişilik hizmetleri, İSG profesyonellerine yönelik eğitimler aynı zamanda merkeze finansal kaynak sağlamaya dönük çalışmalar olarak yorumlanmıştır.

İSG alanında yürütülen lisansüstü çalışmaların sayısı her geçen yıl artış göstermektedir, ancak bu artış özellikle yüksek lisans tezlerinden (Keçeci, 2021; Özdemir & Gündüz, 2018; Ulutaşdemir, Tuna ve Ertürk, 2019) kaynaklanmaktadır. Özellikle B sınıfı İş Güvenliği Uzmanlık sınavına direkt olarak girebilme avantajı olması yüksek lisansa olan ilgiyi canlı tutmaktadır. İSG alanında doktora yapan akademisyen sayısının artırılması ve yeni araştırmacıların bu alana ilgi göstermesi merkezlerin de çalışmalarına olumlu yansıyacaktır. “İş sağlığı” alanı gibi “iş güvenliği” alanının doçentlik alanı olarak tanımlanması atılacak en önemli adımlar arasında olduğu düşünülmektedir.

Yönetmeliklerde bazı merkezlerin (ki yönetmeliklerin kodlanmasında “uygulama” ana kodunun altında) “İSG hizmetleri kapsamındaki çalışmalar” alt kodu altında 22 kez kodlanmıştır. Üniversitenin yasal İSG yükümlülüklerini yerine getirmek üzere sorumluluk üstlendiği görülmektedir. Örneğin;

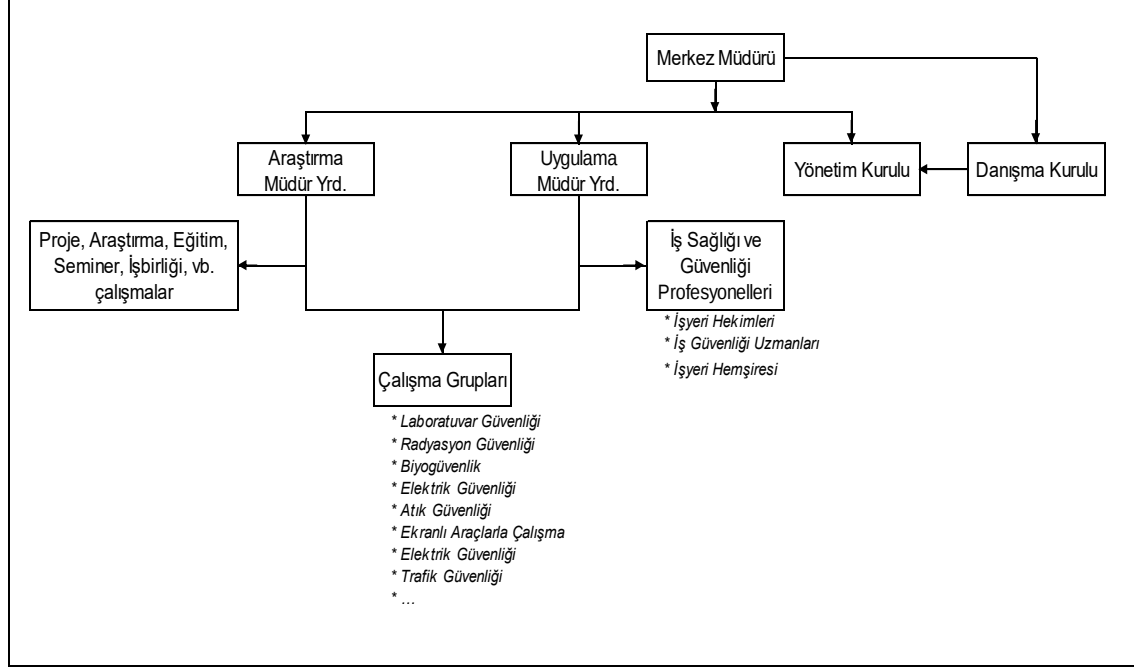
- “Üniversite bünyesindeki tüm çalışanların İSG’ni sağlamak ve mevcut İSG koşullarının iyileştirilmesi çalışmalarını yürütmek”,
- “İlgili mevzuat kapsamında İSG, meslek hastalıkları ve sosyal güvenlik konularında hizmet sunumu yapan birimlerin oluşturulmasını ve sürdürülmesini sağlamak”,
- “Risk analizleri ve değerlendirmesi hizmetleri vermek”,
- “İSG ile ilgili mevzuatın Üniversiteye getirdiği yükümlülükleri yerine getirmek üzere tüm birimlerde uygulamalarda bulunmak”,
- “İSG konularında, mevzuatın uygulanmasını sağlamak ve mevzuat çalışmalarını takip etmek”,
- “Üniversitemizde kullanılan kişisel koruyucu donanımların gözetimi ve denetimini yapmak, bu hususlarda usul ve esasları belirlemek”.

Merkezlerin İSG hizmeti sunma niyeti, mevzuatın hizmet sunumuna ilişkin tanımladığı yükümlülüklerini yerine getirebilecek bir yapılanmaya gitmelerini de zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda 3 üniversitenin merkez yönetmeliği faaliyet alanında OSGB (Ortak Sağlık Güvenlik Birimi) kurmak, bir üniversitenin İSGB (İşyeri Sağlık Güvenlik Birimi) kurmak şeklinde maddeler eklediği görülmüştür. Bu durum söz konusu üniversitelerin İSG merkezleri eliyle İSG hizmeti sunumunda aktif yer almak istediklerinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. İSG-KATİP (<https://isgkatip.csgb.gov.tr>) üzerinden yetkilendirilmiş OSGB' leri incelendiğinde 207 üniversite içerisinde sadece 2 üniversitenin (Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi) OSGB kurduğu görülmektedir. Faaliyet alanlarına OSGB kurma maddesi geçen 3 üniversite ise henüz bir OSGB kurup merkez bünyesinde oluşturmamıştır.

Gül ve Alpaydın (2017) yapmış oldukları çalışmada, aynı alanda çalışan ve aynı ismi taşıyan merkezlerin hem amaçları hem de faaliyet alanları bakımından pek çok farklılık barındırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak İSG merkezleri özelinde ulaşılan sonuç faaliyet alanlarının çok fazla benzerlik içerdiği. Üniversitelerin bünyelerinde farklı alanlarda çalışmalar yürüten çok sayıda merkez bulunmaktadır. Sağlık uygulama ve araştırma merkezleri, sürekli eğitim merkezleri, uzaktan eğitim merkezleri, dil eğitimi uygulama ve araştırma merkezleri gibi merkezler “uygulama” alanı üniversitenin kendisi olarak kabul edildiği ve aynı zamanda kendi döner sermayeleri üzerinden faaliyetlerini finanse edebilen merkezlerdir. İSG merkezlerinin de uygulama ayağının güçlendirilmesi, üniversite içerisindeki birimlere ve dışında tüm diğer kurum ve kuruluşlara hizmet sunar hale gelmesiyle birlikte buradan elde edilecek gelirlerle araştırma, geliştirme ve eğitim altyapısına daha fazla katkı sunabilmeleri mümkün hale gelebilir.

Çalışmanın bu boyutunda üniversitelerin İSG ile ilgili yasal yükümlülüklerini merkez üzerinden yürütebilecekleri bir model üzerinde tartışmaya açılabilir. Merkezler, üniversitenin tüm birim ve eklentilerini bir “uygulama alanı” kabul ederek çalışmalarına yön verebilirler. Ancak bunun için merkeze üniversite yönetiminin çalışmaları her boyutu ile desteklemesi, özellikle insan kaynağını güçlendirmesi ve asgari yasal gerekleri yerine getirmesine olanak sağlayacak bir alt yapı hazırlaması zorunludur. Üniversiteler, mevzuatta yer alan işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer sağlık personeli istihdamını karşılamış olsalar da daha fazlasına ve daha farklı bir yapılanmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Üniversitelerin yürüttükleri faaliyetler mercek altına alındığında halihazırda yürütülen genel İSG faaliyetlerine ek olarak “radyasyon güvenliği”, “laboratuvar güvenliği”, “biyogüvenlik”, “atık yönetimi”, “lazer ve fotobiyolojik güvenlik”, “endüstriyel hijyen”, “inşaat güvenliği” vb. uzmanlık alanlarında görev alabilecek uzmanların desteklediği bir yapıya dönüşmeye ihtiyaç var. Dönüşümü hızlandırmak adına merkezlerin (ki bazı merkez yönetmeliklerinde yer almakta) ihtiyaçlarına göre “çalışma grupları”, “proje grupları” tanımlaması eğitim, uygulama ve araştırmaların yön ve ivme kazanmasına katkı sunabilecektir. Merkezler için önerilen organizasyon yapısı Şekil 6’da yer almaktadır.

Şekil 6: İSG Merkezleri İçin Önerilen Organizasyon Yapısı



Merkez bünyelerinde çalışma grupları (farklı alanlarda çalışmalar yürüten kimi merkezlerde örneklerine rastladığımız üzere) daha esnek ve ihtiyaca göre sürekli veya geçici olarak oluşturulabilir. Bir konuda ihtiyaç duyulan sayıda uzman üniversite içerisinde ve/veya dışından görevlendirilir. Çalışma gruplarına merkez müdür yardımcıları veya grubun içerisinde bir kişi başkanlık edebilir. Müdür yardımcısının başkanlığı birden fazla çalışma grubu kurulabileceğinden dolayı koordinasyonun sağlanması açısından faydalı olabilir. İhtiyacın ortadan kalkması, çalışmanın amacına ulaşması ile çalışma grubunun işlevi de sona erecek biçimde yapılandırılabilir. Çalışma grupları üniversitenin yapısına, büyüklüğüne, tehlike sınıfına, çalışan sayısına bağlı olarak öncelikle odaklanılması gereken konulardan başlanarak oluşturulmalıdır. Sağlık ve güvenlik açısından bakıldığında bir çalışma grubundan beklenen uzmanlık alanları dâhilinde titiz ve dikkatli hazırlanmış, ayrıntılı ve uygulamaya dönük güvenlik rehberlerinin, denetleme kontrol listelerinin, işe giriş eğitim notlarının, periyodik aralıklarla verilecek eğitim notlarının, standart çalışma prosedürlerinin, çalışma talimatlarının ve gerekli işe iş izinlerini içeren belgelendirme sisteminin hazırlanmasıdır.

5. Sonuç

Araştırmanın sonuçları dikkate alındığında İŞG merkezlerinin etkinliklerinin artırılmasının gerek üniversiteye gerekse o bölgeye olumlu katkılarının olacağı açıktır. Üniversitelerin İŞG yükümlülüklerini yerine getirmekten sorumlu ayrı bir idari yapılanmaları olduğu halde kimi merkez yönetmeliklerinde üniversitenin İŞG ile ilgili yükümlülüklerini merkezler üzerinden yerine getireceklerine ilişkin maddeler yer almaktadır. Merkez yönetmeliklerin bu açıdan gözden geçirilmesi ve merkez ile varsa İŞG idari birimin sınırlarının iyi tanımlanmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte merkezlerin üniversiteleri birer uygulama alanı olarak benimseyip İŞG hizmeti sunucuları olmaları da mümkündür. Bunun için bir model önerisi yukarıda

tartışılmıştır. Ancak üniversite yönetimlerinin merkeze ayıracakları bütçenin arttırılması ve merkezin özellikle insan kaynağını güçlendirilmesi gerekmektedir.

Yönetmeliklerde danışman kurullarının üniversite içinden ve farklı kurum ve kuruluşlarda konu ile ilgili çalışmalar yürüten kişilerden oluşabileceği yer almaktadır. Yönetim kurullarının aksine çok daha fazla kişiden oluşabilir. Danışma kurulları genellikle merkezlerin genel stratejilerini ve politikalarını oluşturmaya yardımcı olmakla görevli, yönetim kurullarına önerilerde bulunan yapılardır. Yönetmeliklerde yılda en az bir kez toplanması yeterli olsa da danışman kurullarının daha aktif çalıştırılmaları hem merkezlerde yapılacak disiplinler arası çalışmaların sayısının artmasına hem de merkezlerin yönetmeliklerinde sıkça vurgulanan diğer kişi ve kurumlarla işbirliğinin önünü açacaktır.

Çalışmamızın sonucunda üniversitelerin bünyesinde faaliyet gösteren merkezlerin geliştirilmesine yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir;

1-Merkezlerin özellikle önerilen modele göre yapacakları uygulama faaliyetleri üzerinden kaynak sağlamaları, bu kaynağın araştırma çalışmalarına odaklanmak üzere kullanmaları önemlidir. Döner sermaye faaliyetlerinin gerek üniversite içerisindeki birimlere gerekse diğer kurum ve kuruluşlara yönelik faaliyetler yürütülmelidir.

2-Multidisipliner bir bilim alanı olarak kabul ettiğimiz İSG ulusal ve uluslararası işbirliklerine açık bir alandır. Kamu ve özel sektör ile yapılacak protokollerin sayıları arttırılmalı, işbirliği çeşitlendirilmeli ve güçlendirilmelidir.

3-Farklı tehlike sınıflarına ve sektörlerle göre oluşturulmuş hatta talep gelmesi halinde işyerlerine özel oluşturulmuş uzaktan eğitim platformlarının (oyun tabanlı, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik vb. uygulamalar barındıran) hazırlanması merkezlerin alana yapacağı önemli katkılardan olacağı düşünülmektedir.

4-Merkezler aracılığıyla proje ve uygulama odaklı çalışmalar yürütülerek merkezlerin bağlı olduğu üniversiteler özelinde ve bu çalışmaları genişleterek sahadan uzun soluklu veriler çekilerek araştırmaların yapılması üniversitelere, toplumsal katkı olarak işletmelere ve bilimsel olarak literatüre katkı sağlayacaktır.

5-Merkezlerin istenilen düzeyde gelişmesi ve insan kaynağını zenginleştirilmesi için İSG alanının doçentlik alanı olarak tanımlanması gerekmektedir. Böylece yönetmeliklerde en çok altı çizilen “Araştırma faaliyetleri” ivme kazanacaktır.

Gelecekte diğer araştırmacıların çalışmanın bulgularından yola çıkıp nicel veya nitel yöntemler kullanarak konuyu detaylı incelemeleri, merkezlerin yönetmelikte yazan işlevlerinin gerçekleştirdikleri faaliyetlerle karşılaştıracak çalışmaların yapılması mümkündür.

Kaynakça

- Alli, B. O. (2008). Fundemantel Principles of Occupational Health and Safety. ILO. Geneva: International Labour Organization (ILO). 07 25, 2017 tarihinde www.ilo.org. adresinden alınmıştır.
- Alvargonzález, D. (2011) Multidisciplinarity, Interdisciplinarity, Transdisciplinarity, and the Sciences, International Studies in the Philosophy of Science, 25:4, 387-403, DOI: 10.1080/02698595.2011.623366

- Alpar, R. (2012). Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik Güvenilirlik. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aslan, H. (2021, Ekim). İŞGEM'in KOSGEB girişimcilerine sağlamış olduğu hizmetlerin hizmetlerden yararlanan işletmeler açısından MAXQDA ile değerlendirilmesi: Osmaniye İŞGEM örneği. Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 6(2), s. 115-129. <http://tursbad.hku.edu.tr/tr/download/article-file/1914222> adresinden alındı
- Banks, C. (2019, 04 04). Health, Safety, Well-Being and Economic Security Implications of Gig Work: An Interdisciplinary Perspective. [www.ilo.org: https://www.ilo.org/safework/events/safeday/33thinkpieces/WCMS_674004/lang-en/index.htm](https://www.ilo.org/safework/events/safeday/33thinkpieces/WCMS_674004/lang-en/index.htm) adresinden alındı
- Barbak, A., Burmaoğlu, S., & Esen, M. (2016). Araştırma Üniversitesi Olmak. H. Yalçın, M. Esen, S. Burmaoğlu, & M. F. Sorkun içinde, Bilim Teknoloji ve İnovasyon Çağında Araştırma Üniversitesi Olmak (s. 50-100). Ankara: Pegem Akademi.
- Bentsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. NursingPlus Open, 8-14.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2019). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (A. Arı, Çev.) Eğitim Yayınevi.
- Bilir, N. (2016). İş sağlığı ve güvenliği profili: Türkiye. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. <https://www.csgb.gov.tr/medias/4578/kitap09.pdf> adresinden alındı
- Bryman, A. (2012). Social Research Methods : 4th Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Bulduklu, Y. (2019). Eleştirel Çalışmalarda Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Gömülü Teori. Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi, 1-14.
- Burmaoğlu, S., Sarıtaş, Ö., & Kıdak, L. B. (2016). Uzgörü ve Teknoloji Uzgörüsü. H. Yalçın, M. Esen, S. Burmaoğlu, & M. F. Sorkun içinde, Bilim Teknoloji ve İnovasyon Çağında Araştırma Üniversitesi Olmak (s. 1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Bütün, M., & Demir, S. B. (2014). Nitel Analiz ve Yorumlama. A. Çekiç, & A. Bakla içinde, Michael Quinn Patton: Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri (s. 431-540). Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (s. 263). Ankara: Pegem.
- Charmaz, K. (2006). Construction Grounded Theory. London: SAGE Publications.
- Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining Validity in Qualitative Inquiry. Theory Into Practice, 39(3), 124-130. doi: DOI: 10.1207/s15430421tip3903_2
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). Parameters of Content Analysis. Education and Science , 33-38.
- Erkut, E. (2019, 01 21). Türkiye'deki Üniversitelerin Araştırma Çıktıları Üzerine (2018 Güncellemesi). [www.erhanerkut.com: http://erhanerkut.com/egitim/turkiyedeki-universitelerin-arastirma-ciktilari-2018-guncellemesi/](http://erhanerkut.com/egitim/turkiyedeki-universitelerin-arastirma-ciktilari-2018-guncellemesi/) adresinden alındı
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2011). How to design and evaluate research in education (Eight Edition). New York: McGraw-Hill.
- Gül, F. Ö., & Alpaydın, Y. (2017). Türkiye'deki Araştırma ve Uygulama Merkezleri Üzerine Bir İnceleme. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7(3), 627-643.

- Kasırğa, S. T. (2017). Bilimsel Faaliyetler İçin Araştırma Merkezleri. YÖK Yüksek Öğretim Dergisi(6), 65-68.
- Keçeci, Ş. (2021). Ulusal Tez Merkezinde Yer Alan İş Sağlığı Güvenliği Alanında Yazılmış Tezlerin Bibliyometrik Analizi . Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, 3(4), 51-68.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. Journal of Mood Disorders, 6(1), 47-48. doi:10.5455/jmood.20160307122823
- Krippendorff, K. (2018). Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. (Fourth edition), 24. (U. o. Pennsylvania, Dü.) Los Angeles: SAGE.
- Özdemir, H., & Gündüz, E. (2018). Türkiye'de İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Yapılan Lisansüstü Tez Çalışmalarına Yönelik Bir İçerik Çalışması : 1974-2017 Dönemi. 9. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Kongresi (s. 454-470). İstanbul: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Radmard, S., Kutluca, A. Y., Türk, Z., & Akdemir, Z. G. (2018). Türkiye Yükseköğretime Ait Çalışmaları Betimsel İçerik Analizi Raporu. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Turna, Ö., & Bolat, M. (2015). Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin Analizi. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35-55.
- Ulutaşdemir, N., Tuna, H., & Ertürk, İ. (2019). İş sağlığı ve güvenliği alanında Türkiye'de yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 10(1), 32-41.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK. (2000, 02 22). Uygulama Ve Araştırma Merkezlerinin Kurulması. www.yok.gov.tr: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/uygulama-ve-arastirma-merkezi> adresinden alındı
- Resmi Gazete. (2012, 06 30). İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. 52(28339). Ankara.
- SGK, 2022. SGK İstatistik Yıllıkları. www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklar i adresinden 17.01.2022 tarihinde alınmıştır
- Yıldız, R. (2016). Üniversitenin Misyonu, Yeni Kurulan Üniversiteler Ve Yerel Kalkınma Önceliği. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 0 (47), 65-84. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/erciyesiibd/issue/28009/297422>